

Per 1328/1958/59

10013727,2

GORISKA KNJIZNICA

COBISS

KULTURNI

1959

ODMEVI

2

K V E L I K E M U J U B I L E J U

Aprila t.l. potece 40 let, kar je bila ustanovljena Komunistična partija Jugoslavije. Ta datum je zelo pomemben v zgodovini naših narodov.

KPJ je prišla svoje življenje z nastankom države Jugoslavije, ko so se v njenih mejah prvič v zgodovini znašli razen Bolgarov vsi južnoslovanski narodi, ki so jih stoletja ločile meje raznih držav. Ustanovitev KPJ ni bila prva ustvaritev socialističnega delavskega gibanja v jugoslovanskih deželah, marvec je bila le združitev dotlej ločenih gibanj, ki so imele za seboj že četrt stoletja zgodovine samostojnih socialističnih partij in mednarodne povezanosti v okviru Druge internacionale.

Komunistična partija Jugoslavije se je naglo razvila v doslednega zaščitnika ljudskih pravic in bojernika za resnično demokracijo. Njen vpliv na ljudske množice je rasel z vsakim dnevom, saj je bila Partija že po enem letu svojega nastanka po moci tretja stranka v državi. Uspeh KPJ na volitvah za konstituantno leta 1920, ko je dobila 198.576 glasov in 58 mandatov, je bil za združeno jugoslovansko reakcijo znamenje, da ne sme več odlašati in mora takoj pristopiti k politični razorožitvi ljudskih množic in njihovega idejnega vodje. S provokacijami in krutim nasiljem, z Draškovićevo 'Obznano' in z zakonom o zaščiti države je reakcija napela vse sile, da bi zlomila svojega glavnega sovražnika, ki je na vsakem koraku odkrival njene protiljudske nacerte in se dosledno boril zoper njen uresničenje. Nastopila je dolga 20-letna doba belega terorja. Vec kot dve desetletji so tvorili glavnino ljudje, ki so polnili jugoslovanske zapore, komunisti. Stevilne znane in neznanе borce so mučili že na policiji, jih postavljali pred sodišče za zaščito države, ki jih je nato obsodilo na smrt z obešenjem ali na težko ječo. Samo do 1933. leta je šlo skozi jugoslovanske zapore okoli 40.000

borcev delavskega razreda. Poslej, žal, nimamo dovolj urejenih podatkov o skupnem številu komunistov, ki so umrli v zloglasnih kaznilnicah in taboriščih v Sremski Mitrovici, Lupoglavi, Požarevcu, Mariboru, Zenici, Skoplju, Bileći in drugod. Vkljub nezaslišnemu terorju pa se je KPJ politično in idejno krepila ter se vedno bolj povezovala z delavnimi množicami. Navzlic izredno težkim pogojem ilegalnega dela je znala naša KPJ organizirati svoja oporišča v sindikatih in v najrazlicnejših družbenih in političnih organizacijah. Bila je povsod, kjer so bile delovne množice, povsod, kjer je le utegnila vplivati na družbena in politična gibanja. Nudec odpor valu terorja, je Partija idejno politično zorela, čistila vrste ostankov oportunitizma in sektastva, svoje zdecimirane vrste pa sproti obnavljala z nenavnim pritegovanjem mladih kadrov, ki so se jeklenili v trdem boju proti raznobarnim reakcionarjem.

V času velike narodne katastrofe je KPJ pod genialnim vodstvom Tita dokazala, da je bila organizacijsko in idejno pripravljena na vstajo jugoslovanskih narodov. Le-ti so v KP videli realno politično silo, ki je bila edina zmožna peljati ljudske množice v težak, a zmagoslaven oboroženi boj. Jugoslovanski komunisti in skojevci so prvi dvignili zastavo vstaje in nudili delovnim množicam poročtvo, da bodo njihove socialne in politične težnje vsestransko uresničene.

Jubilejni praznik KPJ je še posebej drag primorskemu ljudstvu. Če je bil kje delavec suženj, velja to zlasti za naše kraje. Drugod so mu izrabljali roke in glavo, pri nas pa so mu vzeli še ponos, odrekli mu dušo in zavezali materin jezik. Zato je bil primorski narod že od vsega zacetka globoko uverjen, da bo vzkliła nacionalna in socialna svoboda le iz njegove skupnega boja z jugoslovanskim proletariatom. Plameni, ki so četrt stoletja požigali naše domove, so nam kot plamenice kazali pravo pot, kri na pazovici in vse žrtve so nam kot nevidni preroki vztrajno šepetali, da je le v proletarski jugoslovanski revoluciji rešitev Primorske in zmaga novega duha nad starim.

Čeprav se še ni v celoti uresnicil sen našega Goriškega slavca "Vse Slovane pod streho hiše ene", se moramo Primorci zahvaliti prav doslednemu in nepopustljivemu stališču jugoslovanskega državnega in partijskega vodstva, če smo danes enakopraven brat v veliki jugoslovanski družini. Živo so nam ostale v spominu težke in razburljive diplomatske borbe za priključitev primorske k Jugoslaviji, ki so se vodile za zeleno mizo na zadnji mirovni konferenci. Če ne bi bili naši priznani partijski voditelji, ki so zastopali naše državno vodstvo, tako vztrajni, bi nas prav gotovo še enkrat ogoljufali in pahnili v naročje tujemu gospodstvu tako, kakor so že storili po prvi svetovni vojni tisti, ki so skozi štiri leta in pol imeli polna usta pravice in odrešenja za male narode in njihove samoodloče.

Tudi sončna primorska je imela - kakor ostali predeli Jugoslavije - nešteto komunistov-veteranov, ki so vse žrtvovali za pravice delovnega cloveka. Ti prvoborci so se že takoj po prvi svetovni vojni - in še preje - spustili v borbo proti nasilju, proti tistim, ki so v imenu kakršnekoli kulture delili krivico našemu ljudstvu. Nekateri izmed ten komunistov so se že v razsežni rusiji, kjer so v Oktobrski revoluciji kakor požari zavihrale Leninove zastave, seznanili z barikadami rdece armade. Ko se je po vojni razgrnilo tudi prek primorskih krajev, v Trstu in Gorici revolucionarno ozračje, jim je bilo vseeno, kje, v katerem kraju in pod okriljem katere Komunistične partije se bojujejo zoper skupnega razrednega sovražnika. Tudi te zveste borce, prežete z globokim cutom internacionalizma, so ves cas spremljale sence orožniških bajonetov in mrak monarhističnih vlažnih celic.

V ajdovski občini smo imeli lepo število takih revolucionarjev. Le-ti so vnašali med množice šar oktobra, se lotili težavnega, muenega in odgovornega dela za preobrazbo družbe, boja za uresnicenje socializma. V sami Ajdovščini je bila že leta 1921. ustanovljena prva celica Komunistične partije. Njeni prvi clani pa so bili: Batic Štefan, Žigon Franc, Marc Franc, Likar

Avgust, Škrl Ciril, Škrl Ivan, Likar Alojz, Furlan Ivan, Kostampfel Henrik, Ergaver Stefan in drugi. Na območju naše sedanje občine pa so že takoj po letu 1920. delovali pod zastavo Marksa, Engelsa, Lenina: vodopivec Albin, Špacapan Marica, Vadnal Mirko, Černigoj Jože, Novinec Alojz, Soban Andrej, Vovk Matevž, Delfabro Henrik, vodopivec Alojz, Lokar Anica, Batagelj Franc, Sfilič Anton in še mnogi drugi nesebичni tovariši. Za enkrat, žal, ne razpolagamo z urejenimi podatki, da bi mogli poimensko zapisati prav vse prvoborce za pravice delavskega razreda iz območja naše občine. Mnogi izmed imenovanih in neimenovanih tovarišev, ki so zaslužili, da bi živeli, žal, danes niso več med nami. Mnogo jih je padlo v narodnoosvobodilni borbi, nekateri pa so umrli v jecah in taboriščih, ker je slovenska, jugoslovanska in mednarodna stvar demokracije in svobode zahtevala, da častno umro. Do poslednjega diha so zvesto in neutrudno vztrajali v bojni vrsti, borec se za vzvišene ideale svetovnega proletariata.

Zahvaljujoc se dolgoletni nepopustljivi borbi in modri politiki KPJ stojimo danes na trdih tleh, pod krovom skupnega doma Slovencev, Srbov, Hrvatov, Črnogorcov in Makedoncev, ki ga urejamo po svoji volji, brez ponižanj in strahu ter v njem ustvarjamo človeku dostojno življenje.

Ko se skrbno pripravljamo na velik jubilejni dan - 40. obletnico KPJ - smo tudi ajdovski svobodaši bolj kakor kdajkoli prepričani, da bo delavski razred Jugoslavije pod vodstvom svoje Partije in njenega centralnega komiteja s tov. Titom na čelu izvojeval še vrsto novih zmag na poti za izgradnjo socializma.

Leban Anton

GLAS IZ JEČE

/ leta 1943 pred odhodom transporta v Italijo /

Jutri že gremo naprej.
 Stopi do matere, pa ji povej,
 da mi ne hodi pred mrežo vec plakat,
 da me ne hodi pred jeco vec čakati,
 da se ne bodo ji v lice smejali,
 revici - ti poniglavi šakali,
 ki se pred soncem skrivajo,
 muke nedolžnih uživajo,
 psi, ki so steklo volkuljo sesali!
 Proč se obrni, nikar jih ne glej!
 Zbogom zdaj, žena, mi gremo naprej!

Mi gremo naprej, a ne vemo še kam.
 Joj, sine, ne glej me! - Tako me je sram -
 ne morda zato, ker nas uklenejo
 in ker kot živino nas ženejo,
 a ne - a zato me je sram,
 ker nas ženejo taki,
 ki niso ljudje, ne vojaki,
 in ki se jim tresejo puške v rokah,
 in ki jih še našega molka je strah!
 Le dobro jih, sine, poglej!
 A - jutri že gremo naprej ...

Dr. Ivo Lulik

SODNI DAN NA VASI

Mussolini je pristal na goriškem letališču ob sedmi zjutraj popolnoma nepričakovano. Službujoci častnik je drvel do moštva, poveljništva in telefona mimo hangarjev in nabiralnikov bencina, misli so se mu križale, toda opravljeno je bilo vseeno ko blisk naglo. Že je stala častna četa postrojena, telefoni so drdrali v mesto na tri strani isti čas, poveljnik je strumno stal pred moštvom, čakal.

Mussolini se je odlocil za ta polet kasno zvečer, ko je prebral pošto iz vzhodnih pokrajin, ki je čakala nanj že več dni. Vsa poročila so si bila edina: tu je zrastle in raste neka organizacija, ki, ne glede na svoje gmotne pripomočke, kaže nepojmljivo zaupanje vase, vero in drznost. Zahrbtno, iznenada napada male enote. Slaci premagance in jih izpušča v samih spodnjicah k regimentu. Išče zvezo z nezanesljivim vojaštvom, kupuje od njega orožje, naboje, odejo, konserve, tudi informacije. Najde vsakršno potuho in zaščito po vaseh in samotnih kmetijah. Razglaša misli, ki so smrtno sovražne fašistovski stranki in državi. Veruje v zvezo z usijo in njeno zmagovito moč. Oznanja neomajno zaupanje v svojo lastno bodočnost.

'Komunisti! Partizani!'

Duce se je spomnil svoje lastne mladosti.

Julijsko sonce se je vzdigalo nad vzhodnimi gorami, na zahodu so nad furlansko ravnino krožili in brneli zrakoplovi v skupinah na jutranjih vajah. Dan je bil brez oblaka, čist in je spet obetal vročino.

Duce je bil dobro prespan. Ko je stopil iz kabine, je z naglim pogledom obšel vrhove nad goriško kotlino od Sabotina mimo Sv. Gabrijele, Čavna, Nanosa proti Krasu. Bil je moški srednje rasti, prej cokat kot suhljat, v škornjih in sivozeleni vojaški obleki s stisnjeno podolgovato čepico na glavi, kratkega vratu. Lasje nad ušesi so bili osiveli, teme golo, obličje zagorelo,

rdece ustne polne, oči žive. Dasi šestdesetletnik, je ohranil izraz neko svežino. Obrnil se je proti zahodu in širok, bakan hrbet je obliko jutranje sonce.

Nato je stopil mimo postrojene cete živo, krepko, zlezal v avto, oddrdral v mesto, ki se je pravkar razgibalo okrog tržišča in železniških postaj.

Dr. Danilo Lokar

/ Odlomek je iz zbirke novel 'Sodni dan na vasi'. Zbirka je bila za leto 1958 nagrajena s Prešernovo nagrado./

RODNI KRAJ

Češnje, jablane, vrtovi,
med zelenjem sive strehe,
dvoje poti med zidovi,
zopet drevje, njive, lehe.

Za vasjo prav nizki griči,
v vznožju krivi tek izvira,
gaj, gorice, cvetje, ptiči,
kot pod prsti mehka lira.

Stari klanec samotari,
sred tišine hiše, cveti,
kakor pesem so ti kraji
rodni, tožno - vecno lepi.

Pepi Bizjak

POHORSKI BATALJON

/ Odlomek /

Senci dveh smrek ob okrogli jasti sta se staknili. Deklica, ki je še pravkar stala razkoracenih nog na pramenu sonca, je zacudeno dvignila glavo in požrla slino. Sonca ni ostalo niti toliko, da bi ga zajela v dlan. Pobralo ga je kot poleti, ko je z zavihanim krilom in slokimi nogami bredla peneco vodo in skušala prevpiti njen butajoc padec na mlinsko kolo. Bilo je takrat, ko je mati zastokala s praga: "Ojoj, Silva, ooojoj!"

Ozre se okoli sebe, zamaši ušesa, toda stok je uporen. Z jase se izgubi, toda v njej še silneje buta.

"Silvaaa!"

Neizbrisen klic, ki jo vkuje v led kot takrat, ko je planila in ji je voda brizgnila preko trebuha, razklala prsa, ki jih je zajela v dlani in stiskala v strahu, da bodo razklana ostala in bo padlo butajoce srce iz njih. Mokro krilo ovito okoli beder ji je sesalo moč in trdnost mladih nog, da se je preko dvo-rišca le še opotekala. Gledala je mater, ki je rila z nonti po hrapavi skorji jablane. In ob njej so se belili členki kurirke Milke. In mati in Milka sta bili krceviti in zavzeti, ko da se ~~staro Breznikovo~~ drevo za vedno podira.

"Kateri?" je hlipala deklica in od dalec se tudi ona steguje, ko da je res treba pomoči staremu ljubemu drevesu, kamor je oče pripel gugalnico in jo je brat zibal ob nedeljskih popoldnevih, še predlani. Bilo je lepo, ko da je med nebom in zemljo. Nebo je bilo Pohorje, zemlja njegovo vznožje. Zibajoce, varno, kot je lahko samo življenje, ki ne pozna vojn.

"Kateri? Ali oče, ali brat?"

"Oba! Ojoj, Silva! Oba!" In potem ji je bilo, ko da je drevo vrglo nanjo vso staro vejevje hkrati, mašcevaje objestnosti mladosti. In bilo je, ko da se je Sumik vsul nanjo in je postala njegova voda led in krop. Bučalo in brlizgalo je, ko da se lomi led na Dravi. In ko je slednjic tudi to utihnilo, sta bi-

li že dolgo sami. Bili sta druga drugi vse. Toda čas je bil proklet, nicesar ni pustil, kaj šele vse. Nemci so prepoznali padla partizana in prišli so po mater in Silvo.

Tokrat je resnicna voda mlinskega kolesa pljuskala preko hrbta in njena zavest je bila budna. Klokot padca je dušil njene obupne krike, ko so ji "emci gnali mater, a zavestno butal materine zadnje prošnje: " Beži, skrij se, Silva. Zaanja si! Beži!"

Zvečer je bila v Pohorskem bataljonu.

Koščena dekliška ramena so ji trznila, se upognila, ko da se žele zrušiti v vodo, ki je v senci temna in nudi zavetje kot tolmun ob domacem mlinu, pa se naslednji trenutek odrešujoče zravnaajo in deklica z olajšanim nagibom glave prisluhne: ne tokrat ni klic groze. Vedno ne more biti.

Potem pa naglo nabere krilo v pest in zabrede v gorsko recico, ko da hoče udušiti rdecico na obrazu. Zalotili so jo. Že spet so jo zalotili. In mislijo, da sanjari. Že zadnjič bi jim morala reci, ko so ji ocitali: " V času, kot je ta, ne smejo petnajstletne deklice sanjariti!"

Oplotnica je gorska reka. Tu v zacetku sicer manjša kot so v dolini potoki. Voda v dolini dobi vse drugacen, v vojski pa važnejši pomen.

Deklica je spešno prečkala zamocvirjeno jaso ob recici, na kateri se je nepokošen šar trdoživo dvigal za vsako stopinjo in se izgubila v smrečju, odkoder so jo klicali. Tu je taborila tretja četa Pohorskega bataljona in njen ženski vod se je prižemajoče spajal s smrečjem in skrivnostno mocvaro.

" Silva!"

Deklica sunkoma zardi. Na njej so pogledi vseh devetih žena voda in v ušesij ji brni od predvčerajšnjim, ko ji je komandirka razlagala, da je ženski vod v vsem enakovreden moškimi vodom bataljona.

Ni sicer razlagala tako, kot so to opravili oficirji fantom, ki so prvič oblekli vojaško suknjo, bolj domače je to storila, s prijetnim nasmehom, vendar s prizvokom, ki je dajal tej razlag strahotno resnost in skrivnostni poudarek na vse, kar bi se utegnilo zgoditi, če bi se ženski vod moral izkazati enakovrednega moškim.

Zakasnila je na stražo. V grozi stisne puško in hoče brezglavo steci, kot to stori preplašen zajček. Zadnji trenutek pa se spomni enakomernih korakov prijateljice Sonje. Iz iste vasi, leto starejše in le nekaj dni dalj v partizanih. Njenega samozavestnega in preudarnega nastopa. Osramocena deklica s tavajočimi očmi osamele otroške duše se nebogljeno zazre v tovarišice. Utrnejo se ji solze, hitre, otroške, da se oči zjasne kot cvet, ki mu veter odpihne rosno kapljo, a ne izsuši socnosti. Njen pogled ujame mehak nasmešek stare Tekavčke. S prvobitno prekanjenostjo otroka zasluti, da je izpod trde skorje ženskega voda izluščila veliko in dobro srce. Komandirkin nasmeh je mehak. In v otroškem strahu, da bi spoznale, kako jih je ujela v tej veliki skrivnosti, se obrne in sproščeno stece na stražo in v njeni poskocnosti je igrivost brezskrbnih petnajstletnih otrok, ki v hipu pozabijo na vse, razen tega, kar pravkar doživljajo.

V Pohorskem bataljonu je šele četrty dan.

Manica Lobnik

IZGUBLJENE ILUZIJE

Nekoč sem imela
igračko,
lepo pisano igračko -
meni najdražji zaklad.
Vedno sem jo nosila s seboj.
Prišla nekoč je nesrečno
pod čeveljček moj
in se strla.

Neko pomlad,
ko je resje cvetelo,
je stopila v moje srce -
prva ljubezen.
Rasla in vzcvitala je
do pozne jeseni.
Ko mrzli je veter
pregnal poslednje cvetove
s poljan,
ko legel na zemljo
tihi, megleni je dan,
je v mojem srcu
osamljena umrla.

Nikica Trebižan

NAŠA NASELJA

/ Arheološke najdbe: nadaljevanje /

Vzdolž reke Vipave se vlece prijazno, nizko, rliško gričevje, ki sega od vasi Manče do naselja Gradišce nad Prvacino. To so nizki, oblati holmi s kostanjevimi gaji in sončnimi vinogradi. Med njimi najdeš naselja, naslonjena na pobocja, tako se zavarujejo pred burjo in ulovijo čim več toplote. Hiše so navadno stisnjene skupaj ali pa so grajene tako, da se naslanjajo druga na drugo. Prehodi med njimi so zelo ozki, včasih so speljani pod oboki. To so srednjeveške vasice tipično mediteranskega sloga.

Moj namen je v teh vrsticah bežno prikazati značilnosti naselbin in opozoriti na nekatere zgodovinske in kulturne svojstvenosti. Tako bi obšli postopoma vsa naselja naše občine.

Takoj pod Ajdovščino ob izlivu Hublja v Vipavo pridemo v malo vasico Ustje. Vas ima ime Ustje, ker leži ob ustju Hublja. Leži na mali vzpetini, ki jo obdaja temen borov nasad. V času divjanja fašističnega terorja je bila vas požgana do tal in ljudje razgnani in deloma odpeljani v taborišča. Tik pod vasjo, na mali travnati jasi, najdeš spomenik padlim žrtvam.

Pretepeni, mučeni in ustreljeni so bili zato, ker se je morala nad nekom razbesneti fašistična zver. Prav nič žalega niso storili nikomur; tiho so obdelovali njunova polja in ajive pod vasjo, kakor so jih obdelovali njunovi predniki iz roda v rod. Nekoga večera so prišli, jih odgnali in pobili, še sami niso vedeli zakaj. Ko so morilci odšli je veliko družin padlo v nemo žalost in veliko otrok je ostalo nepreskrbljenih.

Vasica je danes obnovljena, le tu pa tam še najdeš sled nekdanjih grozot.

Obnovljene hiše so prostorne, trdno zidane iz kamna. Na strehan so korci in po njih je položeno kamenje, da jih ne prevrača burja. Toda v vasi ni več onih običajnih "ganjkov" z goreckami in nageljni, ki krasijo naše stare domove.

Tik ob Vipavi sta še dve vasici: Dolenje in Uhanje. Nic posebnega ni v njih, zaviti sta v senco, sonca uživata malo, ker sta stisnjeni med strugo reke in pobocjem, ki vodi na Planino.

Zanimivo je gledati velika lesena mlinska kolesa ali pa ono kolo za žago venecjanko, ki je še večja in se zelo pocasi obrača, kot bi dremala in se pogovarjala sama s seboj. Od vsepovsod nosijo ljudje male, bele vreče s koruzo, ki je tukajšnjim prebivalcem glavna hrana.

Pocasi se vzpenjamo po ozki stezi mimo vinogradov, dišečega cvečja in pritlikavega grmovja, dokler ne zagledamo za seboj bele cerkvice, obdane s kopico hiš, ki so ograjene z borjaci in zidovi. Planina je zelo raztreseno naselje /brez vsakega reda in zveze./ Zaselki so oddaljeni med seboj po več kilometrov. Ljudje se bavijo večinoma z vinogradništvom in živinorejo. Teren je podoben kraškemu, njive in pante so razporejene le v kotanjah. Nad vasjo se vrstijo pašniki, gmajne in kostanjevi gozdovi. Hiše bogatejših kmetij imajo kamenite portale, nekatere celo s figuralnimi ornamentami. Tu lahko vidiš različna dela naše domače, kraške-kamnoseške obrti. Človek je tedaj vnašal samega sebe v svoje izdelke in se je veselil, če mu je delo lepo uspelo. Nikamor se mu ni mudilo, srecen je bil, da je ustvarjal.

Pred hišami so latniki in oleandri s svojimi grozdnatimi, lepo dišečimi cvetovi.

Zadnje naselje proti vzhodu so Kobali in še više nad njimi je majhen gric s cerkvico sv. Pavla. Ta kapela je grajena na temeljih nekdanje rimske utrdbe. Ti temelji širokega, z apnom zalitega zidu so še danes vidni, kakor je še ohranjen nasip in oporni zid. Mesto, kjer je ležala utrdba, je zelo značilno. Leži na robu gricevja in gleda na gornji del vipavske doline kot iz orlovskega gnezda. Rimljani so pač imeli staregijski cut za postavljanje svojih postojank. Domacini so mi pripovedovali, da so vodili iz te postojanke globoki rovi do nižje ležeče poti. Iz teh rovov so izkopali debele hrastove grede in opornike, ki so ležali stoletja pod zemljo.

Če greš proti Erzelju, prideš do Tabora, tako se imenuje naselje. To je pravi tabor, kakšen je oni nad Črnicami iz petnajstega stoletja in ga bomo opisali pozneje. Če pa kreneš čez gmajno na drugo stran, prideš do prjazne osamljene vasice, imenovane

Gaberje. Vas je položena v korito ozke doline in je zelo stara. Med domačini so še žive pripovedke o treh gabrih ob njeni ustanovitvi.

Sredi vasi je ostal grad, okoli katerega je bilo visoko obzidje. Najstarejši del naselja je še lepo ohranjen. Zelo lepi pozno gotski portali s povzetimi robovi se vidijo pri vratih in oknih. Mojo pozornost je vzbudila hišica s stebričasto verando na vrhu vasi. Narejena je v lepem poznorenesančnem slogu z vidnimi znaki beneške kulture. Tudi vaška cerkev je iz sedemnajstega stoletja. Pred njo stoji mogocen stolp z odprtimi linami, kakor je sploh običaj po Vipavskem.

Gaberje je skrito med vinske holme in odmaknjeno od prometnih zvez. Na tujca napravi ugoden vtis, ceravno so domačini, po videzu sodec, svojski in nekoliko svojeglavni.

Pokrajina ima tipično kraški značaj in je naslonjena na severna pobočja tržaškega Krasa.

Nad vso okolico dominira bližnji Štanjel s svojega vrha in s svojim še deloma ohranjenim obzidjem. Toda Štanjel je izven območja naše občine, zato se ne mislimo pri njem ustavljati.

Lepa vasica je tudi Šmarje, ki leži nekoliko više, ob cesti, ki pelje iz Branice skozi vas Vrtovce v Velike Žablje. V vasi je spomenik padlim borcem. Vas leži, kakor bi bila pripeta na pobočje. Na južni strani jo podpira mogocen zid. Sredi vasi je cerkev iz 17. stol. Notranjost je pozni barok brez posebnih arhitektonskih vrednosti. Vas nima kamenitih portalov, kakor jih najdeš v Gaberjah. Le nekaj zgradb je pomembnejših zaradi zgodovinske preteklosti. Ljudje so prijazni in gostoljubni, nekoliko zanešeni in veseli. Kraj je zelo bogat z vinom in sadjem.

Če se spustiš iz Vrtovce navzdol po cesti, prideš v Velike Žablje. Oglejmo si še značilnosti tega naselja, preden se povzpemo na pobočje Vipavskega Križa.

Velike Žablje imajo svoj grad. To je bila stranska postojanka grofov Atemsov. Na notranji strani gradu so lepe arkade, zelo vitke in ljubke. Ostala stavba je težka in temna, živo na-

sprotje z lahkimi arkadami. Velike dvorane samevajo, deloma so danes že preurejene v privatna stanovanja.

V vasi je še nekaj tipičnih srednjeveških ostankov. V mislih imam gornji del vasi, spodnji del je novejši in nezanimiv, ker ne kaže nobene značilnosti. Zanimivi so stopnicasti vhodi v hiše. Pod stopniščem pa je navadno vhod v klet ali shrambo. Okna so zelo majhna in okvirjena s kamni. Nad oknom je skrilja, ki ga varuje pred dežjem. Podstrešno tramovje je nazobcano. Ponekod so še ohranjena zelo stara okrogla podstrešna okenca. Vse skupaj ima izgled utesnjenosti, toda izvirne domačnosti in ljubkosti. Ljudje so mehki, občutljivi in gostoljubni. Pod vasjo se raztezajo velike plodne njive, kjer uspeva najboljša koroza naše sončne doline. Vas sama na sebi je nekako izhodišče tistemu, kar imenujemo Brje. O tem pa kaj več drugič, ker tu pridemo v spodnji del naše občine, ki ga Ajdovci navadno imenujemo Dolensko in slovi po dobrem vinu in lepih, brhkih dekletih.

prof. Lojze Bizjak

OJ, KAKTUSI

Oj, kaktusi:
v zelenecem preperenju
srca.

Poznam dlani.

Njih kretnje
pojejo med vami
nepozabno
simfonijo minljivosti.

Vsak dan bolj blage,
vsak dan bolj nežne

O, kaktusi!

Vsak dan bolj ostri
so vaši trni.

Lojze Kante

V DLANEH VEČERA

V dlaneh večera
zveni daljava
kot pesem ptic.

Nebo se poljublja
z zvezdami
in vrbe žalujke
si kopljejo v reki
zelene lase.

Odprite okna vsih src!
Na krilih kresnic
naj skozi pripluje
svetloba ljubezni.

Odprite vsa okna!

Lojze Kante

KULTURNO-PROSVETNO DELOVANJE V AJDOVŠČINI V PRETEKLOSTI.

/ Nadaljevanje /

Ko imamo v mislih današnjo Ajdovščino, ne smemo pozabiti, da je bila ta v preteklosti, v času nekdanje Avstrije tja do italijanske zasebe, razdeljena v dve samostojni občini, in sicer Ajdovščino in Šturje. Ob Hublju je potekala meja med dvema deželama: Primorsko in Kranjsko. Ajdovščina je spadala Primorski, Šturje pa Kranjski. Prva, ki je imela pravice trga, je bila sedež okraja z vsemi uradi, druga pa je kot kmecka in delavska vas spadala pod vipavski okraj. Vkljub tej politični locitvi pa sta bila oba kraja v gospodarskem in kulturnem pogledu tesno povezana drug z drugim, to pa največ zaradi industrijskih podjetij, nekatera so že stoletja obratovala na obeh bregovih recice Hubelj, ter precej močne trgovine, ki se je spopolnjevala v obeh krajih. Ta industrijska podjetja in trgovine pa so bila izključno last tujih priseljencev, Nemcev, Švicarjev in Italijanov, poslednjih še iz-

za časov, ko so zgornjeitalijanske province pripadale še Avstriji. Razen tega je pa bilo vse uradništvo v Ajdovščini tujerodno. Le polagoma, z ustanavljanjem naših šol in naraščanjem domacega izobraženstva, so se začele razmere v tem pogledu boljšati. Vse javno življenje v obeh krajih se je razvijalo pod vplivom tujega življa, ki je tvoril zgornjo, tako zvano "boljšo" plast prebivalstva. Kmet in delavec, uboga raja sta igrala le podrejeno vlogo, bila sta skoraj brez vseh pravic, kajti absolutistična vladavina, posebno slovanskim narodom, ni pustila prevec do sape in prostosti. Vse je bilo pod budnim ocesom avstrijskih biricev in pandurjev, od katerih volje je bilo marsikaj odvisno.

Tako je bilo posebno tja do polovice preteklega stoletja, do velikih političnih preobratov v Avstriji in tudi še potem, ko, da o kakšnem kulturnem gibanju med našim ljudstvom sploh in tudi v Ajdovščini ni bilo govora. Šele nova državna ustava, ki je bila proglašena leta 1860., je tudi v tem pogledu prinesla precejšnje spremembe v življenju narodov in neke svoboščine. Toda te so se Slovanom tudi še potem delile z drugačno mero kot drugim narodom. Takrat je bil izdan in razglašen poseben zakon o združevanju, o ustanavljanju družb in različnih društev. Zato so si ustanavljali tudi v naših krajih svoja društva najprej tuji naseljenci. "aši ljudje, ki niso imeli še dovolj znanj in sposobnih voditeljev, si za enkrat niso upali, smeli pa so se vpisovati v tujerodna društva, a še to le tedaj, ako so se tujcem, voditeljem teh društev, zdeli vredni njihove milosti, da bi z njimi sploh obcevali. Sprejeti je moral biti bogat ter govoriti njihov jezik. V društvu je veljala nemščina za uradni, italijanščina pa za obcevalni jezik. Le v njihovih trgovinah se je uporabljala tudi 'ta ferderbana kranjska špraha'. Ta tuja društva so se v začetku navadno imenovala "Leseverein" /Bralno društvo/. V ajdovski 'Leseverein' so bili velanjeni vsi priseljenci, industrijci in njihovi uslužbenci, trgovci, oblastniki in državni uradniki ter domači veljaki. Domačini so bili prepuščeni samemu sebi in niso imeli možnosti izobraževanja. Tako je ostalo do 1863. leta, ko se je v Ajdovščino priselil odvetnik dr. Karol

Lavrič, ki je služboval v Tolminu, a je sedaj zamenjal svojo službo. Kolikor mi dopuščajo viri, ki so mi na razpolago, bom opisal to znamenito osebnost.

Dr. Lavrič je bil rojen na kmetu pri Ilirski Bistrici leta 1820 kot sin slovenskih staršev. Ko mu je v zgodnji mladosti umrl oče, se je mati z otroki preselila v Gradec, kjer se je Karol tudi šolal. Po končani gimnaziji je študiral pravo. Po dovršenih študijah je prišel na Dunaj, kjer je tudi najprej služboval. Leta 1857 je bil uradno imenovan kot odvetnik v Tolmin. Postal je tudi oskrbnik posestev nekdanje tolminske grofije. To drugo službo so mu pozneje odvzeli. Ker je prej živel v popolnoma tujem okolju, je bil tudi vzgojen v nemškem duhu. Šele ko je prišel v Tolmin, kjer je živel med slovenskim ljudstvom, se je kmalu začel zavedati svojega slovenskega rodu. Sam se je začel učiti materinščine in se prevzgajati tako vneto kot malokateri šolski ucenec. V njegovi odvetniški pisarni, kjer se je do tedaj uradovalo izključno v nemškem jeziku, je kmalu zavladala slovenščina, sicer še precej polomljena, in dotedanji dr. Lauritsch je kmalu začel vlagati na državne urade in oblasti prošnje in vloge za svoje kliente kot prevzgojeni in prelevljeni dr. Lavrič v slovenščini. Pa ne le to! Začel je zbirati okrog sebe domače može, fante ter nekatere duhovnike in druge inteligente. Prebudil je v njih do tedaj spečo narodno zavest. In posledica tega je bila, da se je tuji 'Leseverein' v kratkem prelel v prvo slovensko čitalnico na Goriškem. Ustanovil je prvi mali slovenski pevski zbor in prirejati so začeli svoje 'besede'. Tako so namreč, menda po češkem vzorcu, začeli imenovati društvene prireditve in veselice. Dr. Lavrič je bil zelo inteligenten in učen mož ter izboren govornik. Bil je dobrega in blagega značaja ter je s svojo močno osebnostjo imel silen vpliv ne le na preproste ljudi, temveč tudi na šolane, domače in tuje. Postal je pravi učitelj, vzgojitelj in voditelj. Rad je poučeval mladino, posebno studente, v govorništvu in deklamiranju, kar je bilo že takrat zelo v navadi. Tolminska čitalnica je kmalu zaslovela po slovenski deželi in povsod so začeli ljudje posnemati Tolmince in ustanav-

ljati podobne citalnice. Po nekaj letih delovanja na Tolminskem, si je dr. Lavric, videc svoje uspehe, zaželel razširiti svoje delovanje po vsej domovini in prevzeti nalogo voditelja in buditelja. Namenil se je delovati v prvi vrsti na Vipavskem tja do Gorice, ker se mu je zdelo, da je slovensko ljudstvo tu narodno bolj mlacno. Zato se je kmalu odločil in sklenil je dogovor s takratnim odvetnikom v Ajdovščini, da sta zamenjala svoji službeni mesti. Takrat je namreč odvetnike imenovala državna oblast in je bilo njihovo število še določeno in omejeno. In tako se je dr. Lavric proti koncu leta 1963. preselil v Ajdovščino.

Z Lavricevo preselitvijo je v Ajdovščini nastal pravi preobrat in nekakšna prelomnica v političnem in kulturnem življenju. Dr. Lavric si je takoj pridobil srca vseh Ajdovcev in okolicanov tja do Gorice, ker so že prej mnogo slišali o njem. Nic ni okleval, ampak se je vrgel takoj na delo. In to njegovo delo, ki si ga je bil že prej zacrtal, namreč delo za narodno prebujenje in širitev izobrazbe, mu je šlo tukaj med vipavskim ljudstvom hitreje in uspešneje od rok, ker je bil, med tem v Tolminu samega sebe že dovolj prevzgojil in se jezikovno usposobil. Ajdovščina je postala sedaj središče političnega delovanja na Goriškem in Lavric njen vneti narodni buditelj in voditelj. Vozil je politično delo po vsej deželi, dokler se ni preselil leta 1869 v Gorico, ko je bil izvoljen za poslanca v deželni izbor in je postal član deželnega odbora.

V cem je pa obstojalo dr. Lavricevo delovanje v Ajdovščini? Naj navedem najprej nekaj besed, ki jih je zapisal dolgo po Lavricevi smrti njegov prijatelj dr. Oblak: Stanoval je dr. Lavric v mali hišici med obširnim poslopjem tedanjega župana Danijela Godina. Stanovanje je bilo primerno za samca dr. Lavrica, pa ni imelo posebnih okraskov. Zahajal je v krcmari Höhnovim /pozneje Bratinova gostilna/, k Lokarju, v kavarno k Losiju in v družine Godina, Makovec, Höhn, Casagrande, Bianchi, Bolaffio itd. in povsod je vedel kaj lepega povedati, poučeval je slovenščino, učil deklamatoriko po Fricke-ju, prirejal besede in plesé, vodil je na plesih prvi "četvorko" /kvadrilijo/ po slovensko, navduševal je

mladino k lepemu obnašanju in sploh se je bolj kazal učitelja kot advokata, ki pa je tudi znal svoje stranke dobro zagovarjati. Vendar se v njegovi pisarni ni vedno govorilo samo o pravicah, ampak vse stremljenje Lavricevo je bilo obrnjeno na to, da bi jezik pilil med ljudstvom, da bi slovenskemu jeziku priboril mesto, katero našemu lepemu narečju tice v družini, v družbi, v društvih, po sodiščih in pri oblastvih, pri kmetu in gospodu. Nasprotnih strank pa dr. Lavric ni nikoli dražil, in je s svojim lepim, vljudnim in spodobnim ravnanjem dosegel, da so ga vsi spoštovali, tudi najhujši nasprotniki - Italijani. To sem jaz v Ajdovščini povsod opazoval, in to je napravilo, da tamošnji stari 'k.k. Bezirksvorsteher' Borghi, za njim c.k. okrajni sodnik Devetak in c.k. notar dr. Avgust Olivo so zaceli popolnoma priznavati in spoštovati upravičenost slovenščine. Prvi le šibko, drugi ni nikakor ugovarjal slovenskim vlogam, in goriški Italijan, c.k. notar dr. Avgust Olivo je na veselje Lavrica zacel pisati tudi slovenska notarska pisma in jih je v slovenskem jeziku vlagal na uradnji za odmerjanje pristojbin, tabularski uradnji itd."

Iz tega pripovedovanja Lavricevega prijatelja sledi, da se je ta takoj po prihodu v Ajdovščino, prav tako kakor svoj čas v Tolminu, zagrizel v društveno življenje in v borbo za pravice našega naroda. Izživljal se je najprej v imenovanem nemškem društvu, nato pa v svoji čitalnici, ki jo je kmalu ustanovil. Ta se je pod njegovim vodstvom vedno bolj razvijala in krepila v kljub temu, da so se nekateri prav zagrizeni Nemci že kmalu, ko je dr. Lavricev vpliv že v Lesevereinu narasel, iz tega umaknili in si ustanovili svoje separatistično društvo 'Eintracht' /pozneje preimenovano po zmernejših članih v 'Sloga'. Se kasneje sta bili društvi 'Čitalnica' in 'Sloga' združeni v enotno novo društvo z imenom 'Edinost' s slovenskimi pravili in s slovenskim društvenim uradnim jezikom. To poslednje je nadaljevalo Lavricevo delo, seveda z novimi člani, tja do prve svetovne vojne, medtem, ko je Leseverein životaril menda do leta 1888.

Pred pol stoletjem, ob mojem prihodu v Ajdovščino, so živeli še nekateri Lavricevi nekdanji ožji prijatelji in sodelavci. Marsikaj so mi pripovedovali o njem, posebno, kako si je s

44

svojim osebnim vplivom znal kmalu pridobiti zase ~~več domačarstva~~ valstvo, v prvi vrsti učitelje in duhovnike, ker je vedel, da pridejo z njim najbolj v stik. S temi je rad obceval in tudi oni z njim, ceravno je bil luteranske vere, v katero je bil prestopil že v svoji mladosti, baje iz ljubezni do neke luteranke. Ta ljubezen pa ni bila uslušana, kar je imelo menda za posledico, da je ostal samec. In ker je za časa njegovega bivanja v Ajdovščini bil 'že ne več prav mlad samec', kakor piše njegov že omenjeni prijatelj, je ves svoj prosti čas izven pisarne, ce mu je dovoljevalo politično delo, preživel v čitalnici, kjer je poduceval mladino in vodil priprave za "besede", plese in druge prireditve. Vsebina letih je bila navadno govor, deklamacije, igranje na glasovir, samoin dvospevi, odrske veseloigre in komedije enodejanke ter ples. Veckrat so prihajali sodelovat tudi iz drugih čitalnic, pa tudi dr. Lavrić je vodil sodelavce drugam na gostovanja, posebno v Gorico in Vipavo, kjer so prirejali tudi svoje predpustne 'korze'. O tem pripoveduje tudi neko njegovo pismo prijatelju dr. Oblaku, v katerem mu piše o svojem kulturnem delovanju tudi tole: 'Mišimo v Ajdovščini dobro in bomo priredili ta pust tri veselice. Preteklo nedeljo je gospodična Rozina deklamovala v Gorici prav izvrstno, da so se vsi čudili'. Svoje vzgojno in izobraževalno delovanje je razširil posebno na goriške dijake gimnazijce, ki so o počitnicah pod njegovim vodstvom prirejali po podeželju tudi "besede". Vse te prireditve so bile bolj krajevnega pomena, kar je razumljivo, ako pomislimo na takratne prometne zveze, ko so bila prevozna sredstva skromna in pomanjkljiva. Le posamezniki ali sem ter tja tudi skupine so se jih udeleževale na svojih kolesijih ali lojtrencah iz drugih vasi. Te "besede" so se v Ajdovščini vršile v poletnem času na kakšnem vrtu ali dvorišču, navadno na vrtu takratne Höhnove gostilne, na katerem je bila pozneje ob koncu preteklega stoletja postavljena sedanja kinodvorana, pozimi pa v manjših dvoranaх pri Godinovih, pri Defranceschiju /sedaj Rušt v Šturijah/ in v Poljšakovi hiši, kjer so imela društva svoje prostore /sedaj Kante/.

Razen zgoraj navedene društvene dejavnosti, igralnic in drugih, pozneje ustanovljenih, društev, ki so jo vršila v svojih društvenih prostorih, so bile bralne in igralne sobe, kjer so bile društvenim članom na razpolago razne vrste igralnih kart, domino, biljard in drugo ter razni časopisi, domaci in tuji.

Društveni prostori so se v vseh letih nahajali v raznih ajdovskih hišah, tako pri Höhnu, v Casagradejevi hiši /sedaj Rustja/ in nazadnje pri Poljšaku, kjer je bilo društvo 'Edinost' dolgo dobo, do l. 1914 oz. do prihoda Italijanov. Tu je bila v pritličju tudi stara kavarna. V Lavricevih časih sta bila med naročenimi časopisi edina takrat izhajajoca domaca časopisa, ljubljanske 'Novice' in goriška 'Domovina', ostali so bili tuji. Pozneje, ko smo Slovenci dobili še druge časopise, na primer 'Slovenski Narod', so bili naročeni tudi ti. V zadnjih letih društva Edinost je bilo naročenih do 15 časopisov, domacih in tujih, zaradi cesar je bila društvena članarina tudi razmeroma visoka.

Za časa svojega bivanja v Ajdovščini se dr. Lavrič ni pečal le s kulturno-izobraževalnim delóm, tudi splošen napredek trga mu je bil pri srcu. To dokazuje sledeči dogodek, ki je vreden, da ga omenimo. Litov trg je bil v njegovih časih precej manjši, ker so stale na njegovi zapadni strani še neke na pol poružene stare stavbe. Nekoc je baje dr. Lavrič sprožil misel, da bi jih bilo dobro odstraniti in trg razširiti in olepšati, tako bi se pogled na stari grad bolj odprl. V njem so se nahajali še vedno tudi državni uradi. Toda za to v občinski blagajni baje ni bilo denarja. Zato je dr. Lavrič, kakor so mi pravili njegovi prijatelji, te stare stavbe menda sam pokupil in jih stavil občini na razpolago, ki je njegov nacrt tudi izvršila. Šele tedaj je prišel trg do veljave.

Dr. Lavrič je bil tudi politični delavec in se je že takoj po razglasitvi državne ustave začel boriti za pravice našega naroda. Višek njegovega političnega prebujevalnega delovanja - razen poznejšega, ko je bil deželni poslanec in odbornik v Gorici - so dosegli po njem organizirani veliki ljudski tabori, od katerih največji in zgodovinsko znamenit je oni, ki se je vršil 18. oktobra 1868. na šempaskem polju /na Otavi/, pozneje pa še v Se-

žani in v Biljani v Brdih. Glavni in najvažnejši predmet, o katerem se je razpravljalo na teh taborih, je bila zahteva po 'Zuruzeni Sloveniji'. Ker je pa bila takrat po Lavricevi zaslugi v vsej deželi že razširjena mreža čitalnic, je obsegal spored teh taborov tudi razne kulturne točke, posebno zborovsko petje in deklamacije narodno bodrilne in budilne vsebine. Razume se, da so pri tem sodelovali v večjem številu tudi Lavricevi sotrudniki iz Ajdovščine. O tem taboru na šempaskem polju mi je v mladosti povedal tudi moj pokojni oče, ki je kot mladenič sodeloval na tem taboru v združenem pevskem zboru vseh čitalnic iz Gorice in okolice. Udeležile so se ga za tiste case ogromne množice ljudi. Na desetine tisocev, ki so prihiteli iz bližnjih in daljnih krajev peš in na vozovih. Pripovedoval mi je o navdušenju in veselju, ki ga je znal dr. Lavric zbuditi s svojim govorom pri do tedaj vec ali manj še narodno nezavednih množicah. Pripovedoval je, kako so se goriški Italijani poskrili, ko so se naši ljudje vsi navdušeni vracali skozi mesto domov, pa se ni nič posebnega zgodilo. Dolgo pa se je o tem taboru govorilo z navdušenjem po vsej deželi.

Po Lavricevem odhodu iz Ajdovščine društveno življenje ni zamrlo, ker si je bil do takrat že vzgojil nekaj dobrih sodelavcev, učiteljev, duhovnikov in drugih oseb. Toda tako živahno kot prej precej časa ni bilo več, kar je razumljivo. Glavne gonilne sile ni bilo več, kajti dr. Lavric je bil samo eden. Po njegovem odhodu je prišlo celo do združitve obeh obstoječih društev, Čitalnice in Sloge v eno samo 'Edinost'. Mi di naraščaj, posebno nekaj visokošolcev, med njimi posebno poznejši notar Artur Lokar, znani priljubljeni narodni delavec in ljudski dobrotnik, ki je postal vreden Lavricev naslednik, je cez leta narodno društveno življenje celo okrepil. Po ustanovitvi Družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani, ki je imela nalogo ustanavljati in vzdrževati slovenske šole v narodno ogroženih krajih, kjer jih je avstrijske oblasti niso hotele, so ajdovski zavedni rodoljubi kmalu ustanovili podružnico te družbe, ki je imela svoj delokrog ne le v Ajdovščini, marveč tudi po celi njeni okolici. Pozneje se je ta

podružnica preosnovala in iz nje sta nastali dve samostojni ženska in ženska, katerih vodilna osebnost je bil omenjeni notar Lokar. Iz tistih časov je ohranjeno še tiskano vabilce k neki prireditvi, ki je zaradi zanimivosti vredno, da ga otmemo pozabl. Evo njegovo besedilo:

" P o d r u ž n i c a
" AJDOVSKA Z OKOLICO "
družbe sv. Cirila in Metoda

Priredi

v nedeljo, dne 26. sept. t.l. ob 7 1/2 u. z. v.
v svojo korist v prostorih društva "Edinost"

V E S E L I C O

h kojej Vaše blagorodje najuljudneje vabi

Odbor.

Vspored.

A. B e s e d a .

- I. Nagovor.
  - II. Dr. G. Ipavec: M r a k, četverospjev.
  - III. F. S. Vilhar: M o r n a r, poje cand. iur. F. Stroj; spremlja na glasovirji gospica Haas.
  - IV. CH. b. Lysberg: B a l a d a; igrata na glasovirji četveroročno gospici Dragica Haas in Evgenija Godina.
  - V. A. Hajdrih: S l a b o s v e c a, je b r l e l a, četverospjev.
  - VI. F. S. Vilhar: L u n i c a; mešan zbor.
  - VII. Igra: " O č e š o r e k l i d a l e e ".
- B. P L E S.

Pri plesu svira kvintet goriškega gledališkega orkestra. Glede na blagi namen veselice se radodarnosti ne stavijo meje."

Rudolf Brajnik

POMLADI OB VIPAVI

/iz cikla/

Saj sam ne vem, kako,
da sem te vzljubil sredi sivih dni.
Prišla si, kakor pride kdo,
ki ga bilo že dolgo dolgo ni.

Prišla si s smehom, kakor pride sreča.
Jaz sem odprl ti roke na stežaj.
Pa sem obstal, kot bi me roka, speča
dotlej, potisnila nazaj.

Nocoj je tih, pretih večer ...
Našla sva se molceca, tiha,
med nama skromna sreča niha,
ki nama kaže pot in smer ...

Potopil rad bi vate ta nemir,
da bi ga roka tvoja utešila ...
Raztrgal bi, prekinil ta večer,
a ti bi čustva pomirila ...

Zakaj trepečeš? ... Saj me ni
in dolgo dolgo me ne bo.
Razcvele rože so se v kri
in vode iz dneva v dan pojo ...

Pojo pomladno pesem vej,
zelenih brstov, ki jih sok
nabrekli je kot prsi lok.
Pomladni sok pomladnih vej ...

Marijan Brecelj

VELIKA KRVAVA KEPA

/ Utrinek na mladost med vojno /

Najprej je v spominu tema. Potlej pa zvonenje farnih zvonov podružnice Jošta. Jecalo in vzdihovalo je, ko so se tresljali izgubljeni nad razvalinami porušenih domov. In med razvalinami sem videla ženo s črno ruto - tako čudno se je odbijal od nje pramen sivih las - in s steklenimi očmi. Roke so ji visele ob telesu, sklonjena glava, v očeh nišesar. Pač, bilo je nekaj, morda otopela žalost in brezmejna vdanost, toda upanja ni bilo. Potlej je prišel še neki starec, ki je stopil k ženi: 'No, dajva!' Pogledala ga je in molčala. Nenadoma, ko da je šele sedaj našla zvezo, je rekla: 'Da!' Zganila se je s trdim in počasnim korakom. Dvignila je kamen. Razmikala sta razvaline in potegnila na dan kepo. Bila je krvava in spominjala me je na tiste temnorose vrtnice - o, poznate jih, vem, - ki jim listje vene in odpada. Vrtnice imajo trnje, bala sem se, da se žena ne bi zbodla. Jaz jecem, če se zbudem. Žena pa ni jokala. Samo zobe je stiskala in mislim, da se ji je v očeh zaiskrilo. Potem sta s starcem zavila kepo v rjuno in takoj je bila rjuna krvava. Starček se je obrnil v stran, snel klobuk in ga mencial v roki. Nerodno je zajokal. Žena s črno ruto pa je pokleknila in staro telo se je močno skrcilo, da je bilo belo celo skoraj pri tleh.

Nato sta se spet lotila. In še dosti, dosti kep sta zavila v rjuhe in vselej se je rjuna krvavo pobarvala. Nizko sklonjena sta se z njimi opotekala proti pokopališču. Njuna obraza sta bila kot sodni akt: brez želja, celo brez čustev ...

Sedela sem na kamnu sredi razvalin, vlekla prst in gledala. Samo gledala. Pome je prišla mama. Z robom velikega predpasnika si je brisala otekle, rdece oči. Nisem razumela čemu joce.

'Ko boš velika, ti bom povedala,' mi je rekla

Vas je bila prazna in tiha, moške so bili v gozdovih ali pod zemljo. Žene in starci so peli elegijo mrtvim junakom. Spremljal jih je vaški zvon.

Vsi so razumeli to življenje. Samo jaz sem čakala, da bom velika in da mi bo mama povedala veliko strašno stvar.

/ Odlomek iz 'Brsta', glasila študentov ajdovske gimnazije in ESŠ /

UTRDBA OB HUBLJU - CASTRA AD UNDECIMUM

Utrdba je bila obdana z okroglimi stolpi, ki so bili odmaknjeni drug od drugega po 30 m. Premer stolpa je bil 4 m. Debelina zidu od 2 do 3 m. Na vzhodni strani je bilo 6 stolpov, od teh so baze štirih stolpov lepo ohranjene. Vse obzidje je bilo zgrajeno v obliki četverokotnika in je merilo v obsegu 680 m. Imelo je obliko pravokotnika, daljši stranici sta bili na vzhodni strani, dolgi po 200 m, severna in južna stran pa po 140 m. Ves pravokotnik je ležal tako, da je bila severna stran zasukana nekoliko proti severovzhodu in je bila postavljena točno ob sotočju Lokavščeka in Hublja. Domnevamo, da je bilo vseh stolpov 20, na vzhodni in zahodni strani po šest, severna in južna stran je imela štiri. V notranje ti vzhodnega obzidja je bil nad pol m širok in nad m visok hodnik, ki je vodil od stolpa do stolpa. Pod celotnim obzidjem vzhodne strani so bile obokane line in podzemeljska klet, ki je še danes ohranjena v celoti. Sedaj je zalita z vodo, ker leži nižje kot hubeljska struga. Vsa notranja stran utrdbne je bila pozidana, kar dokazujejo obrisi temeljev rimskih zgradb do pol metra globoko pod današnjim površjem. Za obzidje so uporabljali skriljavec, za zgradbe pa žgano apno.

Na zahodni strani je v bližini današnjega poslopja ljudske šole varovalni trdnjavo 3 m širok in nad meter globok jarek. Cesta je prihajala v trdnjavo od jugozapadne strani ob samem stolpu, tam so našli milni kamen (ob današnji Štekarjevi hiši), ki so ga odpekljali Italijani v staro Gorico za časa okupacije. Rimskih utrdbah v naših krajih govorijo še drugi avtorji. 1)

Še danes se da ugotoviti celotno obzidje, ki je ohranjeno do enega metra nad zemljo. Le južna stran je mestoma zabrisana, vendar so tudi tu pri novejših izkopavanjih prišli na dan ostanki rimskega zidu, tako da rekonstrukcija celotnega obzidja po izvorni bazi ne predstavlja nobenega problema.

Stolpi so sloneli na 9 m širokem podzidku in so bili kakor obzidje obloženi z obsekanim kamenjem. Tudi prof. B. Saria pravilno trdi, da so zidovje in nekateri stolpi ajdovske utrdbne še danes dobro vidni. Obzidje je bilo do 10 m visoko, stolpi so bili nekoliko višji.

1) B. Saria v Glasniku MDS 1939 str. 142-8
W. Schmid Laibacher Zeitung 1916 str. 219

Od do danes ohranjenega 15 metrak ga stolpa je rimska le baza nekaj metrov nad površjem, ostalo je dograjeno v srednjem veku v času turških vpadov na naše ozemlje. Gornji del tega stolpa je opremljen s strelnimi linami. Največ novcev, ki so se dobili do danes, je iz Augustove in Tiberijeve dobe. Dobili so se novci tudi iz dobe republike, tako da se po novcih ne da ničesar gotovega sklepati. Našli pa so se tudi nagrobni spomeniki in nagrobne plošče. Eina od teh plošč je iz leta 401 in nosi sledeče besedilo, ki je na desni strani nekoliko poškodovano.

P. Public Ursio
 V S - F - et
 Coniugi - LARISS Poškodovana
 Voltiliae Saturni stran
 Dum Saltusi v
 blicc scuro
 edi Hoc in
 privato a cello.

Spomenik je bil postavljen zakoncema (P. Publico Ursio et Coniugi) leta 401 n.št. Spomenik je bil vzdian v srednjeveško hišo bivšega lastnika Bolaffija. Pozneje je bila plošča prenesena in vzdiana v zid ajdovskega gradu, ob prevratu so jo neuki ljudje razbili. Ploščo je fotografiral tukajšnji zbiratelj starin Čtipe Čtekar in tako se nam je ohranil fotografski posnetek. Spodnji del rimskega nagrobnega kamna je še danes vzdian v omejnjeni hiši.

Take utrdbe, kakršna je bila v Ajdovščini, so Rimljani postavljali ob rekah in so navadno služile kot utrjena mostišča.

Na južni strani trdnjave, na današnjih "Mircah", je stalo civilno mesto. Tu so v novejšem času, ob zidanju ajdovskega kolodvora, odkrili mnogo rimskih izkopanin. Verjetno je, da so posamezni domovi nastajali tudi nasproti trdnjave. Ajdovska grobišča so se nahajala na severni strani današnje župne cerkve. Na tem prostoru so svoječasno našli grob z novci iz 3. stol. Blizu cerkve, ki ima na jugovzhodni strani vzdiano kamnito podobo rimske glave, so na polju pod zemljo našli zidane grobove, ki so bili tako dolgi, široki in visoki, da je človek lahko v njih ležal. Ko so pred nedavnim kopali temelje za župnišče, so našli več rimskih grobov s kostmi in bronastimi okraski, ki jih hrani župnik. Ves prostor na severni strani cerkve se mora smatrati za rimsko grobišče.

Na severni strani Ajdovščine je bilo izkopano nekaj kosov umetno narejenega poda iz mozaika, gotovo bi se še več našlo, ako bi se

še kopalo. Ljudstvo pravi vsem tem razvalinam in ostankom - staro ajdovsko mesto, tako je poročal pred skoro sto leti kurat Miha Muvič Štefanu Kociančiču v Gorico. 1)

Pripomniti je treba, da je domače ljudstvo imenovalo ostanke obzidja "poštajna", kar pomenja v nemškem jeziku (Bastei) z zemljo napolnjen, večkoten stolp. Taka - poštajna - je bila pred desetletji prav nasproti cerkve sv. Ivana in tudi staro župnišče v Ajdovščini je bilo naslonjeno na slično "poštajn", s katere je bil lep razgled po trgu in okolici.

Pa se še nekoliko vrnimo k staremu Ogleju! To mesto je bilo važno za naše kraje tudi v verskem oziru. Že l. 46 n.št. vidimo v njem prve sledove krščanske vere, ki jo je začel z velikimi uspehi širiti evangelist sv. Marko. Po Markovi smrti so započeto delo nadaljevali njegovi učenci, najznamenitejša med njimi sta bila sv. Mohor in Fortunat. Njuno prizadevanje pa ni bilo omejeno le na Oglej in okolico, temveč se je raztezalo preko tega ozemlja na vzhod in sever. Tako se je nova ver oznanjala tudi v Vipavski dolini in dospela do praga ajdovske Kastre. Kdaj se je to zgodilo, ni ugotovljeno, vendar se da sklepati, da je verjetno bila Kastrā od vseh vipavskih naselbin med zadnjimi, ako ne zadnja, ki se je oprijela nove veroizpovedi. V tem domnevanju nas nemalo podpira dejstvo, da je kraj po opustitvi prvotnega starega naziva sprejel sicer novo, toda prav pogansko poimenovanje, kar je za našo trditve velikega pomena. Prav tako ni brez vsakega vzroka nastala govornica, ki se je v zvezi z nekaterimi pokristjanjenimi prebivalci Vipavske doline in ajdovskimi pojanji ohranila v spominu našega ljudstva v Sanaboru pod Colom. Pripovedujejo, da so kristjani iz Šempasa in Črnič za časa, ko so živeli še pogani v Ajdovščini, nosili svoje mrličke pokopavat k sv. Danijelu v Sanabor. Pri tem pa se niso držali široke in udobne ceste skozi Ajdovščino temveč so raje šli po slabo izhojenih stezah pod Čavnom in Štursko goro, samo da so se ognili poganski Ajdovščini. Tako se glasi ustno izročilo naših Sanaborcev! (Seveda ne smemo temu dobesedno verjeti). Vsekakor je značilno za pogansko Ajdovščino, da se kljub k nčnemu pokristjanjenju le ni mogla iznebiti svojega starega poganskega naziva.

-
- 1) Štefan Kociančič, zgodovinske drobtine po Goriškem nabrane v letu 1853. Šolski prijatelj 1853 str. 366.
  - 2) Sim. Rutar, Rimske ceste po Vipavski dolini in po Krasu Soča 1886. št. 25.

XIII.

Lahko trdim potemtakem, da se je krščanstvo zgodaj udomačilo po naših pokrajinah. četudi so rimski oblastniki kruto preganjali pripadnike nove vere. Svobodneje so se začeli gibati kristjani šele z letom 313, ko je cesar Konstantin Veliki razglasil krščansko vero za svobodno, toda navzlic temu pravega miru le ni bilo. V rimski državi sami so se pojavljali prav neredni notranji boji, ki so grozili sprviti državo na rob propada. Ni bilo dolgo, že leta 394 so se ti boji razvili v pravo bitko narodov, ki se je odigrala na vipavskih tleh v neposredni bližini Ajdovščine med cesarjem Teodozijem in njegovim nasprotnikom, proticesarjem Evgenijem.

Razvoj in potek te bitke nam zgodovinarji opisujejo približno takole: 3)

Leta 378 je zasedel vzhodnorimski prestol cesar Teodozij. Ko je nekoč hudo zbolel, se je v molitvi obrnil do krščanskega boga in ozdravil. V zahvalo za podeljeno zdravje se je dal krstiti. Zoper Teodozija se je dvignil puntar Evgenij, ki ga je bil frankovski vojskovodja postavil za cesarja v zapadnem delu rimske države v nadi, da bo zatrl naraščajoče krščanstvo in pripomogel starorimskemu verstvu do zmage. Ko je cesar zvedel, kakšne naklepe kuje njegov nasprotnik, je zbral v Bizancu močno vojsko vzhodnih narodov ter pridrl z njo skozi Emono in Nauport po stari rimski cesti preko Hrušice naravnost v Vipavsko dolino. Na "Mircah" pa ga je pričakoval Evgenij s svojimi legijami, zbranimi iz vseh vseh mogočih ljudstev po zapadnih predelih rimske države. Dne 5. septembra 394 se je začel boj. Na obeh straneh so se bojevali z največjo srditostjo. Evgenijeve vojske so napadli Teodozijeve prednje čete, ki so se začele jadrno umikati. Vendar se je Teodozijeve četam posrečilo zadržati umikajoče edinice. Medtem je nastopila noč, ki jo je cesar prebil v mali kapeli na prostoru današnje cerkve v Logu.

---

3) Dr. I. Gruden Zgodovina slov. naroda stran 28 - 30.

Sim. Rutar - Rimska cesta Aquilleia - Siscia, Izvestje muz. društva 1899 str. 30-32

Poljski pisatelj Teodor Jeske Morinski rojen 1854. v Pleševu na Poznanjskem, umrl 1920 v Varšavi, je porabil to bitko ob Hublju v zaključnih poglavjih svojih "Poslednjih Rimljanov", v katerih nam slika dobo onih dni na Ajdovskih tleh Vipavske doline. Delo je izšlo v poljščini 1897., prevedeno pa v slovenščino 1944. Str. 102 - 103.

Naslednje jutro je stopil Teodozij na čelo svoji vojski. Njegovi vojskovodje so mu svetovali, naj boja ne začne, češ da je na Evgenijevi strani veliko več vojaštva. Dolgo sta se ruvali obe vojski. Že so začeli Teodozijevo omahovati, ko je nastala strašna burja. Teodozijevo vojski je brilo v hrbet, Evgenijevo nasprotno v obraz. Strele in sulice, ki so jih metali Evgenijevo, je zaganjal veter na tla, da niso mogle zadevati kristjanov. Teodozijem pa je nesla burja puščice s tako močjo v sovražnika, da so ga udarjale s podvojeno silo. Vihar je postajal vedno strašnejši in Evgenijevo vojski niso več mogli vzdigovati ščitov, s katerimi se naj bi varovali pred nasprotnikovim orožjem. Ko so videli, da je vsako nadaljno prizadevanje brezuspešno, so se spustili v beg. Teodozij je izrabil priliko, pritisnil za njimi in jih docela potolkel. Šele od bežečih vojakov je zvedel Evgenij za svoj poraz. Prosil je Teodozija milosti, toda eden njegovih lastnih vojakov ga je obglavil. Glavo so nosili na sulici po taboru v znamenje zmage. Arbogast je pobegnil v bližnje strmine in se tamkaj usmrtil. Po drugih virih je bila Evgenijeva vojska pregnana v ajdovsko trdnjavo, pri čemer je našlo smrt mnogo vojaštva, nakar je zmagovalec zažgal ajdovski tabor. 4) Znaki pogorišča so se pred nedavno regulacijo sedanjega Titovega trga jasno poznali. Po vsej širini so bili obrisi rimskih hiš, zoglenela opeka in pepel kakih 60 cm pod sedanjim površjem. Ko se je kmalu po tej veliki zmagi ob Hublju podal še Ogled, je zavlada Teodozij nad celotnim rimskim cesarstvom in s Teodozijem krščanstvo nad poganstvom.

Mirnih časov pa je Vipavska dolina imela tudi poslej le malo ali nič. Saj ni preteklo mnogo časa, ko se je po naših pokrajinah začelo ono strahovito pehanje, ki je v zgodovini splošno znano pod imenom "preseljevanje narodov." Naši kraji so neizmerno trpeli, trpela je še prav posebno Vipavska dolina, a najhujši udarci so zadevali rimski Castrum in napravili iz nekdanjega cvetočega tabora žalostno razvalino.

---

4) W. Schmid, Laibacher Zeitung 1926, št. 221.

III.

PRESELJEVANJE NARODOV

Država rimskih cesarjev je začela že v prvih stoletjih našega štetja slabeti in postopoma propadati. Vzroke moramo iskati v nekaterih vladarjih, predvsem pa v takratni rimski družbi, v gospodarskih in političnih razmerah. Ljudstvo se je vedno bolj vdajalo potratnemu in mehkužnemu življenju. Po Teodozijevi smrti (l. 395.) pa je bilo očitno, da se nekdanji imperij naglo bliža svojemu koncu. Ta konec je še povspesilo preseljevanje narodov in zadalo Zapadnorimskemu cesarstvu zadnje udarce.

Cilj vsem selečin se narodom je bil približno isti: polastiti se rimske dežele, ki je slovela po svojih prirodnih lepotah, po svoji legi in južnem podnebjju, po rodovitnosti in bogastvu.

Prvi, ki so predrli na Apeninski polotok, so bili Zahodni Goti pod kraljem Alarikom. Za njimi so se pripodile čete divjih Hunov pod vodstvom Atila, ki je razdejal Emon in potem gnal svoje Hune po Vipavski dolini, kjer je pokončal vse, karkoli mu je prišlo na pot. 1) Tudi Ogleju ni Atila prizanesel, leta 452. so ga razdejale njegove grozovite čete. Za Hune je pridrvelo germanško pleme Vandalov, za njimi pleme Herulov, katerih kralj Odoakar je premagal zahodno-rimskega cesarja Ramula - Avgusta in s tem leta 476. razrušil zahodno-rimsko cesarstvo. Odoakra je izpodrinil l. 493 Teodorik, kralj Vzhodnih Gotov, pa samo za nekaj desetletij, kajti že l. 555. je bizantinski ali vzhodno-rimski cesar razdejal kraljestvo vzhodnih Gotov na italijanskem polotoku. Toda tudi novim oblastnikom ni bila sreča mila na vročih rimskih tleh. Že leta 568. je na vabilo bizantinskega namestnika pripeljal svojo vojsko v Italijo langobardski kralj Alboin. Tedanji zgodovinar Pavel Diakon pripoveduje, da se je Alboin, preden je stopil v italjsko ravnino, povzpel na svojem potu na Kraljevo goro, odkoder si je ogledoval pokrajine, na katerih je kmalu nato ustanovil svoje novo kraljestvo. 2)

III. 1. Po ljudski pripovedki so prebivalci Kastre iz strahu pred Atilovimi tolpmami vse svoje dragocenosti, kakor novce, uhane, prstane, razno posodo - med to je bila baje tudi zlata krona, pometali v globok vodnjak, ki so si ga bili izkopali za slučaj, ako bi sovražnik za daljšo dobo obkolil trdnjavo. A komaj so bili gotovi z delom, so že morali bežati pred nasil-

Vsi ti pravkar imenovani narodi so torej drli preko naših krajev in drug drugega tako rekoč na poti izpodrivali. Naše pokrajine, posebno Vipavska dolina, so bile kakor struga, po kateri se je ta strašna ljudska poplava valila proti toplemu jugu. Bila je doba razdejanja, kakršnih zgodovina davnih dni ne pozna. Trajala je nekaj stoletij ter pretresala z grozo ves tedanji svet. Kraji so ostali neobdelani brez ljudi in živine ter se spremenili v gozde in trnje. Vse je polno zdihovanja in joka, okoli in okoli se ne vidi drugega nego strašno razdejanje smrti, podrl se je rimski svet" piše učen Dalmatinec sv. Hieronim o tej grozni dobi.

Prebivalcem Vipavske doline ni v tem razdivjanem času preostajalo drugega, kakor bežati od glavne ceste v varnejše kraje, na bližnja gradišča, v hribe, pod pobočja Čavna in na kraške pečine, kjer so po skritih samotah živeli nekateri kot lovci, drugi kot obdelovalci zemlje ali morda pastirji in prav tako za njimi še dolgo dobo njihovi potomci.

Šele po nastopu mirnejših časov, ko so prenehali za slovenski narod tako usodepolni p. hodi Madžarov v Italijo (v prvih desetletjih desetega stoletja), so mogli zapustiti svoja gorska skrivališča in se napotiti nazaj v nekdanj rodovitno dolino. Čela naselja so ostala do današnjih dni pod strmimi pobočji Čavna od Slokarjev do Vitovlj. Novonaseljenci so morali pričeti s trdim delom, krčili so gozdove, p žigali trnje in rabido, prekopavali ledino, da je dobila dolina polagoma svoje nekdanje svetoče lice. Treba pa je bilo truda in časa dolgih desetletij.

---

niki v bližnje gore. Po odhodu hunskih čet so se Ajd vci sicer zopet vrnili h Hublju, toda svojih dragocenosti niso več našli. Huni so namreč Kastro tako temeljito razdejali, da je bilo poslej zaman vsako iskanje po skrivnostnem vodnjaku. J. Volkov, "Hubelj-rečica", Edinost 1884 št.50.

2) Nekateri zgodovinarji menijo, da je Kraljeva gora Nanos, drugi so zopet mnenja, da je Diakonovo goro treba iskati v gorovju, ki loči zgornje Posavje od Vipavske doline. Tako se neki vrh ob cesti Logatec - Vipava imenuje Kraljiški vrh, kar bi po imenu in položaju ustrezalo Kraljevi gori Pavla Diakona. /Dr. M. Kos, Zgodovina Slov. od naselitve do reformacije str. 25-8./
Dr. Tuma rābi za Kraljiški vrh označbo Streliški vrh (1254 m) Nekoliko pod vrhom je Kraljiška ravan, o kateri je še danes v ustnem sporočilu d mačinov, da je na ravnici po vrh m počival kralj, ko mu je spremstvo presekalo pot na vrh. (Beneška Slovenija, Planinski vestnik 1934, str. 10 - 11.)

XVII.

Kaj pa naša Kastrā? Kakor filmski trak se dolga stoletja vleče skozi njo vsa ta strašna množica tujcev. Če je po letu 394. ostalo na njenih tleh še kaj pozidanega, so divji narodi prav gotovo poskrbeli, da se je še .no, kar je od nje ostalo izza rimskih časov, razrušilo v prah in pepel.

V S E B I N A :

LEBAN Anton: K velikeému jubileju

Dr. LULIK Ivo: Glas iz jece

Dr. LOKAR Danilo: Sodni dan na vasi

BIZJAK Pepi: Rodni kraj

LOBNIK Manica: Pohorski bataljon

TREBIŽAN Nikica: Izgubljene iluzije

Prof. BIZJAK Lojze: Naša naselja

KANTE Lojze: Oj, kaktusi

V dlaneh večera

BRAJNIK Rudolf: Kulturno-prosvetno delovanje v Ajdov-
ščini v preteklosti

BRECELJ Marijan: Pomladi ob Vipavi /tri pesni iz cikla/
iz "BRSTA": Velika krvava kepa

PLESNIČAR Pavel: Zgodovina Ajdovščine

' K U L T U R N I O D M E V I '

---

leto 1958/59

št. 2

Izdaja Delavsko-prosvetno društvo Svoboda v Ajdovščini.

Ureja uredniški odbor: Manica Lobnik, prof. Jožica Se-

ver, prof. Bizjak Lojze in ravnatelj

ESŠ Toš Fran.

Odgovoren urednik: Manica Lobnik

Tehnicni urednik: Toš Fran

TA ŠTEVILKA KULTURNIH ODMEVOV JE IZŠLA ZA 40 - letnico KPJ. OB TEJ PRILIKI BO V AJDOVŠČINI SVEČANA PROSLAVA V TOREK, DNE 21. 4. 1959. OB 20 URI V DOMU KULTURE S SLEDIČIM DNEVNIM PROGRAMOM:

1. Internacionala, mešani pevski zbor ob spremljavi tamburaškega orkestra DPD "Svoboda" iz Ajdovščine
  2. Govor predsednika IS LS LRS tov. Jožeta Vilfana
  3. Odlomek iz dramske kronike Iv. Dreva "Talci", mladinska igralska skupina DPD "Svoboda"
  4. Deseti rukovet in Na juriš, mešani pevski zbor DPD "Svoboda"
30. IV. ob 20. uri v Domu kulture: Slavnostna akademija.
1. V. ob 9. uri na Titovem trgu: Nastop gasilcev
ob 10. uri na Titovem trgu: Prireditel Avto-moto društva iz Ajdovščine.
od 15. ure dalje: Javni ples
2. V. ob 9. uri na igrišču JLA: Začetek turnirja podzveznih moških reprezentanc v rokometu.
ob 15. uri na Titovem trgu: Lov na lisico - izvaja Radioklub Ajdovščina
ob 20. uri v Domu kulture: Slavnostna Akademija v počastitev 5. maja - občinskega praznika
3. vV. ob 8. uri na Titovem trgu: Nastop gasilcev
ob 9. uri v kinodvorani: Slavnostna seja Obč. LO
od 9.30 polaganje vencev pri spomeniku padlih borcev
ob 10. uri : tradicionalni tek 2 5. maja 2
ob 11. uri : prosti ogled tovarne "Fruktal".
ob 11. uri : na novem rokometnem igrišču finalna rokometna tekma
ob 14. uri: na letališču letalska prireditel
ob 15.30 : na nogometnem igrišču prvenstvena nogometna tekma Tolmin - Ajdovščina
od 16. ure dalje: Javni ples

**OBČINSKI
LJUDSKI
ODBOR
AJDOVŠČINA**

Ž E L I

**vsem svojim občanom
obilo sreče in uspehov
ter veselo praznovanje**

1. maja in

ljudskega praznika

občine Ajdovščina